

Naisnäkökulman mahdollisuuksia kirjasto-tieteessä ja informatiikassa

Kirjasto- ja informaatiopalvelualalla työskentelevien ja alaa opiskelevien joukossa neljä viidestä on naisia. Samoin jatko-opiskelijoiden ja tutkijoiden keskuudessa enemmistö on naisia. Luulisi, että näin naisten valtaamalla tieteenalalla, jonka keskeinen tutkimuskohde on naisvaltainen ammattiala, olisi naisen näkökulma selkeästi esillä tai ainakin tavoiteltu ja arvostettu.

Näinhän ei kuitenkaan ole. Miehinen kysymysasettelu on tutkimuksen normien mukainen, ja miesten tapa ajatella ja toimia on vallalla tieteilisessä käytännössä. Tutkimuksen ja tieteellisyyden kriteerit ovat lähtöisin miesten ajatusmaailmasta, ja niiden noudattamista me naisetkin olemme opetelleet.

Onko se tavoiteltavaa? Antaako kylmän objektiivinen tieteellinen ajattelu todellisuudesta oikean kuvan? Onko luovuudella tilaa liikkua ja hengittää nykyisessä tiedeyhteisössä?

Kirjastotieteessä ja informatiikassa on tutkimusongelmia, joissa vaihtoehtoinen, naisten näkökulmasta lähtevä tapa tarkastella asioita voisi avata toivottomaksi koettuja umpisolmuja. Selkeimmin tällaisia ongelmia ovat ne, jotka liittyvät kirjasto- ja informaatiopalveluammatteihin ja -työhön. Monasti tuntuu siltä, että traditionaaliset ongelmanasettelut eivät enää anna mitään uutta, mitään elävää.

Kirjastoalalla työskennellyt yhteiskuntatieteelliset tutkimusmenetelmät hallitseva tutkijanainen voisi havaita jotain sellaista naisille ominaista, joka määrää ammatin ja työn luonnetta, mitä hyväkään miestutkija ei ns. objektiivisesti kykene näkemään ja ymmärtämään. Toisaalta tällainen naistutkija voisi kyetä erittelemään, mikä ammatissa ja työssä on sellaista, mikä ei mitenkään liity naisten alaan, vaan jossa jotkin yhteiskunnan rakenteeseen ja toimintaan kytkeytyvät muut seikat, kuten valtasuhteet, koulutus, sosiaalinen asema yms. vaikuttavat.

Eräs kiehtova tapa tutkia ammatin ja työn kehitystä olisi jonkun k&i-alan merkkinaisen kautta. Samalla olisi kuitenkin kyettävä analysoimaan, mikä näiden valta-asemaan yltäneiden naisten toiminnassa ja elämäntavassa onkin ollut miehisten normien mukaista. Onko esim. Helle Kannila tehnyt kirjastoalaa naisellisen pehmeäksi vai onko hän ollut poikkeuksellisen vahva nainen, joka on kyennyt sopeutumaan ja tullut hyväksytyksi miesten maailmassa? Tuliko Suomen kirjastolaitoksesta hänen vaikutuksestaan inhimillisempi ja lämpimämpi, kuin jos samassa asemassa olisi ollut joku mies? Vai olisiko ollut samantekevää, olipa johtavana hahmona Helle tai Helge? Miten paljon nämä perinteiset naisasianaiset ajoivat omaa asiaansa, miten paljon naisten asiaa?

Tällä hetkellä kirjasto- ja informaatiopalvelualaa järjestyttävä uuden teknologian vyöryminen joka niemeen ja notkoon. Uutta teknologiaa on viime

vuosina sekä puolusteltu että vastustettu. Vastustajat ovat usein olleet naisia, jotka ovat pelänneet teknisten laitteiden aiheuttavan heidän työhönsä sellaisia muutoksia, joista he eivät selviä, tai jotka muuttavat tähän saakka niin antoisan kirjastotyön samanlaiseksi valokynän heiluttamiseksi kuin supermarketin kassan työ. Puoltajat ovat taas usein olleet miehiä tai johtavassa asemassa olevia naisia, jotka ovat nähneet uuden teknologian merkityksen työn rationalisoinnin kannalta. Jos uuden teknologian merkitystä kirjasto- ja informaatiopalvelualan tulevan kehityksen kannalta tutkittaisiin, melko varmasti tutkijan henkilökohtaiset kokemukset vaikuttaisivat tulkitoihin.

Naisnäkökulmasta lähtevälle tutkimukselle eivät riitä ns. kovat menetelmät, eivätkä hengettömät tilastolliset aineistot. Naisnäkökulma tarvitsee oman metodologiansa ja tieteenfilosofiansa. Tämän ovat toki eri tieteenaloilla ja eri puolilla maailmaa työskentelevät naistutkijat oivaltaneet, ja naistutkimuksen eräs tärkeä anti tieteelle yleensä onkin juuri uuden lähestymistavan kehittämisessä. Tällainen lähestymistapa on tieteessä vallankumouksellinen. Se asettaa kyseenalaiseksi nykyisen mieslähtökohtaisen tieteenkäsitteen ja tieteellisen käytännön uuvuttavine meritoitumiskierteineen, jossa tämän keskustelupuheenvuoron kaltaiset tavat harjoittaa tieteellistä kommunikatiota eivät ole minkään arvoisia virkoja ja apurahoja jaettaessa.

Naisnäkökulman avoin nouseminen ja tunnustaminen kirjastotieteessä ja informatiikassa olisi alamme tieteellisen kehityksen kannalta virkistävä. Naisnäkökulma ei kuitenkaan aukene vain sillä, että naiset tekevät tutkimusta. Nykyinen tieteenkäsitteeseen rohkaisee ja jopa painostaa tutkijanaista omaksumaan miehiset tieteenteon mallit ja suuntaamaan toimintaansa sen mukaisesti. Meiltä tutkivilta naisilta vaaditaan selkeää tiedostamista omasta olemisestamme tiedeyhteisössä, oman työmme arvostamista.

Mahdollinen uusi naislähtökohtainen tiedeyhteisön toimintatapa voisi hiukan helpottaa koneyhteisön toimintaa. Meritoitumiskierteestä vapautuvat tutkijat rohkenisivat käydä keskustelua alan kotimaisissa lehdissä, kirjoittaa kirja-arvosteluja ja puhua seminaareissa sen sijaan, että nyt mieluiten tai välttämättömyyden pakosta puurtavat englanninkielisiä artikkeleja ulkomaisiin lehtiin peläten koko ajan, että joku muu sanoo ennen heitä vielä viimeisemmän sanan juuri heidän omasta tutkimusaiheestaan. Ja seminaareissa, kahvipöydissä ja yliopiston käytävillä uskallettaisiin käydä turhista auktoriteeteista vapaata tieteellistä keskustelua, jolloin ihmiset todella keskustelisivat ja kuuntelisivat toinen toisiaan, eivätkä vain käyttäisi puheenvuoroja. Kaikki tämä tietysti edellyttää, että tiedeyhteisössä pohditaan omaa olemista perusteellisesti. Tiedeyhteisö ei kykene kehittymään kommunikoivana, elävänä yhteisönä, jos se on kuin aasian yhdyskunta, jossa vain kyllin suuret porkkanat saavat suut aukeamaan.

Maria Forsman